

Wojciech Krawiec

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

KONTROLA WEWNĘTRZNA W TOWARZYSTWIE FUNDUSZY INWESTYCYJNYCH

1. Wstęp

Każdy podmiot gospodarczy niezależnie od rodzaju swej działalności czy np. formy organizacyjno-prawnej powinien prowadzić kontrolę wewnętrzną prowadzonej działalności. Ogólnym celem tej kontroli powinno być porównanie stanu rzeczywistego ze stanem wymaganym, wykonywane przez osoby zatrudnione w jednostce kontrolowanej. Stan wymagany wynika z określonych przepisów prawa, regulacji wewnętrznych w firmie, takich jak m.in.: instrukcje w sprawie sporządzania, obiegu, kontroli i przechowywania dokumentów, normy zużycia materiałów, stawki wynagradzania, normy ubytków naturalnych określonych towarów i wyrobów [7]. Kontrola wewnętrzna powinna dostarczać kierownictwu firmy informacji o istniejących odchyleniach występujących między stanem rzeczywistym a wymaganym, przyczyniać się do ustalenia winnych tych odchyłeń oraz umożliwiać ich wyeliminowanie. Ze względu na podmiot kontroli wyodrębnia się kontrolę:

- funkcjonalną – realizacja kontroli przez poszczególne szczeble struktury organizacyjnej w toku wykonywania zadań operacyjnych, w zakresie powierzonych obowiązków,
- instytucjonalną – dokonywanie kontroli przez specjalnie w tym celu powołane komórki lub stanowiska pracy wykonujące wyłącznie funkcje kontrolne,
- społeczną – realizacja kontroli przez przedstawicieli organizacji działających w firmie [8, s. 29].

Szczególnie istotne znaczenie kontrola wewnętrzna powinna mieć w instytucjach zaufania publicznego, do których zalicza się towarzystwa funduszy inwestycyjnych. Oprócz dostarczenia określonych informacji zarządowi towarzystwa, powinna ona wzmacniać ochronę uczestników funduszy inwestycyjnych i stanowić uzupełnienie zadań kontroli zewnętrznej, prowadzonej m.in. przez Komisję Nadzoru Finansowego. Jednakże dotychczasowe regulacje prawne nie precyzowały szczególnych zasad prowadzenia kontroli wewnętrznej w tych podmiotach, co mogło zmniejszać jej zna-

czenie dla funkcjonowania tych podmiotów. Istniał, co prawda, ustawowy obowiązek prowadzenia kontroli wewnętrznej w towarzystwach zarządzających funduszami, ale niezbyt precyzyjnie określał on cele, środki i narzędzia kontroli wewnętrznej. Obowiązujące przepisy nie realizowały także wymogów wynikających z przepisów prawa wspólnotowego.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie zmian w systemie kontroli wewnętrznej, jakie nastąpiły w związku z nowelizacją ustawy z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych [12] oraz wydaniu do tej ustawy przepisów wykonawczych. W części pierwszej przedstawione zostaną zmiany w art. 48 tej ustawy odnoszące się do systemu kontroli wewnętrznej. W części drugiej natomiast scharakteryzowane zostaną cele kontroli wewnętrznej oraz cele wdrażania systemu nadzoru zgodności z prawem działalności towarzystwa. W ostatniej części opracowania wskazane zostaną: tryb, warunki i szczegółowy zakres działania kontroli wewnętrznej w towarzystwie oraz tryb, warunki i szczegółowy zakres działania w towarzystwie systemu nadzoru zgodności z prawem działalności towarzystwa.

2. Ustawowe zmiany kontroli wewnętrznej w funduszach inwestycyjnych

Przeprowadzona w 2008 r. gruntowna nowelizacja ustawy z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych wprowadziła istotne zmiany w kwestii kontroli wewnętrznej w funduszach inwestycyjnych. Zmiany te podyktowane były m.in. obowiązkiem dostosowania polskiego ustawodawstwa do prawa Unii Europejskiej, a zwłaszcza regulacji zawartych w:

1) Dyrektywie 2004/39/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych zmieniającej dyrektywę Rady 85/611/EWG i 93/6/EWG i dyrektywę 2000/12/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylającej dyrektywę Rady 93/22/EWG, tzw. dyrektywie MIFID I [2];

2) Dyrektywie Komisji 2006/73/WE z dnia 10 sierpnia 2006 r. wprowadzającej środki wykonawcze do dyrektywy 2004/39/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do wymogów organizacyjnych i warunków prowadzenia działalności przez przedsiębiorstwa inwestycyjne oraz pojęć zdefiniowanych na potrzeby tejże dyrektywy, tzw. dyrektywie MIFID II [3].

Pierwszą zmianą w obszarze kontroli wewnętrznej prowadzonej w towarzystwie funduszy inwestycyjnych było rozszerzenie katalogu rodzajów działalności prowadzonych przez towarzystwa funduszy inwestycyjnych podlegających obowiązkowej kontroli wewnętrznej. Zgodnie z nowym brzmieniem ust. 1 art. 48 ustawy o funduszach inwestycyjnych obowiązkowej kontroli wewnętrznej należy dokonywać w towarzystwach, które prowadzą działalność w zakresie:

- zarządzania funduszami inwestycyjnymi,
- pośrednictwa w zbywaniu i odkupywaniu jednostek uczestnictwa funduszy inwestycyjnych lub tytułów uczestnictwa funduszy zagranicznych,

- zarządzania zbiorczym portfelem papierów wartościowych,
- zarządzania portfelami, w skład których wchodzi jeden lub większa liczba instrumentów finansowych¹,
- doradztwa inwestycyjnego²,
- pełnienia funkcji przedstawiciela funduszy zagranicznych [12, art. 48 ust. 1].

Dotychczasowy zapis ust. 1 art. 48 był w tym zakresie bardzo ogólny i nie precyzował typów działalności towarzystwa objętych obligatoryjną kontrolą wewnętrzną, co mogło wpływać na odstępstwa od kontroli wewnętrznej w niektórych obszarach działalności towarzystw. Ponadto nowe brzmienie wspomnianego przepisu zostało dostosowane do zmian zawartych w art. 45 ustawy o funduszach inwestycyjnych, na nowo określających przedmiot działalności towarzystw funduszy inwestycyjnych.

Warto także podkreślić, że z obowiązku prowadzenia kontroli wewnętrznej zostały wyłączone towarzystwa zarządzające funduszami aktywów niepublicznych w rozumieniu art. 196 ustawy o funduszach inwestycyjnych, emitujące niepubliczne certyfikaty inwestycyjne.

Kolejna zmiana, w zakresie kontroli wewnętrznej, dotyczyła zastąpienia obowiązującej fakultatywnej możliwości obligatoryjnym obowiązkiem określenia przez ministra właściwego do spraw instytucji finansowych trybu, warunków i szczegółowego zakresu działania kontroli wewnętrznej w towarzystwie, sposobu prowadzenia przez towarzystwo ewidencji zawartych transakcji, sposobów zapobiegania występowaniu konfliktów interesów oraz sposobu dokumentowania źródeł będących podstawą decyzji inwestycyjnych. Zgodnie z dotychczasowym brzmieniem ust. 3 art. 48 ustawy o funduszach inwestycyjnych minister właściwy do spraw instytucji finansowych nie miał obowiązku przygotowywania przepisów wykonawczych odnośnie do wymienionych czynności. *De facto* do czasu wejścia w życie nowych przepisów nie istniało żadne rozporządzenie określające m.in. tryb i warunki prowadzenia kontroli wewnętrznej.

Również zmiany w art. 47 ustawy o funduszach inwestycyjnych mają wpływ na funkcjonowanie towarzystw funduszy inwestycyjnych, gdyż poza obowiązkiem prowadzenia kontroli wewnętrznej towarzystwa prowadzące działalność w zakresie zarządzania portfelami lub doradztwa inwestycyjnego powinny dodatkowo opracować i wdrożyć m.in. system nadzoru zgodności działalności z prawem oraz strukturę audytu wewnętrznego.

¹ Zgodnie z art. 75 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi [13] przez zarządzanie portfelem, w skład którego wchodzi jeden lub większa liczba instrumentów finansowych, rozumie się umowę, w której firma inwestycyjna zobowiązuje się do odpłatnego podejmowania i realizacji decyzji inwestycyjnych na rachunek klienta, w ramach pozostawionych przez zleceniodawcę do dyspozycji zarządzającego środków pieniężnych lub maklerskich instrumentów finansowych.

² Zgodnie z art. 75 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi [13] przez doradztwo inwestycyjne rozumie się umowę, w której firma inwestycyjna zobowiązuje się do przygotowywania w oparciu o potrzeby i sytuację klienta i przekazywania mu pisemnej lub ustnej rekomendacji nabycia lub zbycia określonych maklerskich instrumentów finansowych albo powstrzymanie się od zawarcia transakcji dotyczącej tych instrumentów.

Jednakże mimo braku odpowiednich przepisów wykonawczych w towarzystwach funduszy inwestycyjnych tworzony był udokumentowany system kontroli wewnętrznej. Wynikało to chociażby z obowiązku dołączania do wniosku spółki zarządzającej o uzyskanie zezwolenia na wykonywanie działalności przez towarzystwo oraz na utworzenie funduszu inwestycyjnego m.in. schematu organizacji towarzystwa oraz regulaminu zapobiegania ujawnianiu informacji, których wykorzystanie mogłoby naruszać interes uczestników funduszu inwestycyjnego lub interes nabywców papierów wartościowych będących przedmiotem oferty publicznej lub papierów wartościowych będących przedmiotem obrotu na rynku regulowanym [12, art. 58 ust. 1 pkt 2]. W tej sytuacji towarzystwa funduszy inwestycyjnych, tworząc własne systemy kontroli wewnętrznej, musiały opierać się na własnych doświadczeniach, ewentualnie na rozwiązaniach przyjętych w innych instytucjach finansowych.

Ponadto system kontroli wewnętrznej w towarzystwach funduszy inwestycyjnych realizowany był, i nadal jest, na podstawie zapisów Kodeksu spółek handlowych. W towarzystwach funduszy inwestycyjnych funkcjonują bowiem rady nadzorcze sprawujące nadzór nad działalnością tych spółek. Jednak uprawnienia rad nadzorczych nie mogą w pełni zastępować ogniw kontroli wewnętrznej, choć niektóre czynności rady nadzorczej mogą pokrywać się z zakresem działania kontroli wewnętrznej. Wydaje się więc konieczne określenie w systemie kontroli wewnętrznej (regulaminie) roli i funkcji rady nadzorczej, jako organu władzy spółki w relacji do kompetencji ogniw kontroli wewnętrznej [7].

W sierpniu 2008 r., a więc tuż przed uchwaleniem zmian w ustawie o funduszach inwestycyjnych, Ministerstwo Finansów wraz z Komisją Nadzoru Finansowego przygotowało projekt rozporządzenia w sprawie kontroli wewnętrznej, ewidencji zawartych transakcji, zapobiegania występowaniu konfliktów interesów oraz dokumentowania źródeł będących podstawą decyzji inwestycyjnych w towarzystwie funduszy inwestycyjnych. Po okresie uzgodnień międzyresortowych i po poddaniu owego projektu rozporządzenia konsultacjom społecznym, 4 marca 2009 r. Ministerstwo Finansów przyjęło ostateczną wersję tego rozporządzenia, które miało obowiązywać od 4 kwietnia 2009 r.

W sierpniu 2008 r. przygotowano także projekt rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie trybu i warunków postępowania towarzystw funduszy inwestycyjnych wykonujących działalność w zakresie zarządzania portfelami, w skład których wchodzi jeden lub większa liczba instrumentów finansowych lub doradztwa inwestycyjnego. Rozporządzenie to ma regulować m.in. tryb, warunki i szczegółowy zakres działania w towarzystwie czynności systemu nadzoru zgodności z prawem działalności towarzystwa, systemu zarządzania ryzykiem oraz audytu wewnętrznego. Ze względu na to, iż rozporządzenie to nie zostało jeszcze przyjęte, w dalszej części opracowania podstawą rozważań będzie wymieniony projekt.

3. Cele kontroli wewnętrznej w towarzystwie funduszy inwestycyjnych

Zgodnie z zapisami ust. 1 art. 48 ustawy o funduszach inwestycyjnych ogólnym celem systemu kontroli wewnętrznej działającej w towarzystwie funduszy inwestycyjnych jest sprawdzenie:

- legalności i prawidłowości wykonywanej przez towarzystwo działalności,
- prawidłowości sprawozdań i informacji sporządzanych przez towarzystwo i zarządzane przez nie fundusze.

Natomiast zgodnie z § 1 rozporządzenia ministra finansów z 4 marca 2009 r., „system kontroli wewnętrznej powinien służyć zapobieganiu przypadkom działania niezgodnego z prawem i procedurami wewnętrznymi przyjętymi przez towarzystwo, z zastrzeżeniem, że towarzystwo prowadzące działalność w zakresie zarządzania portfelami lub doradztwa inwestycyjnego, w odniesieniu do systemu kontroli wewnętrznej, powinno dodatkowo uwzględniać warunki określone w przepisach wydanych na podstawie art. 47 ust. 7 ustawy o funduszach inwestycyjnych” [10, § 3 ust. 1, § 4 ust. 8]. W wymienionym artykule na ministra finansów nakłada się obowiązek określenia w drodze rozporządzenia m.in. trybu, warunków i szczegółowego zakresu działania systemu nadzoru zgodności z prawem działalności towarzystwa, systemu zarządzania ryzykiem oraz audytu wewnętrznego, w odniesieniu do towarzystw prowadzących działalność w zakresie zarządzania portfelami lub doradztwa inwestycyjnego.

Ponadto celem systemu kontroli wewnętrznej działającej w towarzystwie funduszy inwestycyjnych powinno być zapewnienie:

- nadzoru nad przepływem informacji poufnych i informacji stanowiących tajemnicę zawodową, zabezpieczenia dostępu do nich oraz przeciwdziałanie wykorzystywaniu ich przez osoby obowiązane,
- kontrolowania przestrzegania procedur i regulaminów wewnętrznych obowiązujących w towarzystwie,
- kontrolowania prawidłowości dokumentowania źródeł będących podstawą decyzji inwestycyjnych,
- terminowości i kompletności przekazywanych sprawozdań finansowych sporządzanych przez towarzystwo i zarządzane przez nie fundusze inwestycyjne,
- terminowości, kompletności, prawidłowości i jakości raportów i informacji przekazywanych przez towarzystwo i zarządzane przez nie fundusze inwestycyjne innych niż wskazane w pkt 4,
- nadzoru nad przestrzeganiem reguł postępowania w celu przeciwdziałania wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł [10, § 3 ust. 2].

Powyższe cele kontroli wewnętrznej są następstwem transpozycji wybranych przepisów dyrektywy Komisji 2006/73/WE z 10 sierpnia 2006 r. wprowadzającej środki wykonawcze do dyrektywy 2004/39/WE Parlamentu Europejskiego i Rady

w odniesieniu do wymogów organizacyjnych i warunków prowadzenia działalności przez przedsiębiorstwa inwestycyjne oraz pojęć zdefiniowanych na potrzeby tejże dyrektywy. W dyrektywie Komisji 2006/73/WE z 10 sierpnia 2006 r. wymogi wobec państw członkowskich co do prowadzenia kontroli wewnętrznej w przedsiębiorstwach inwestycyjnych zawarte są w art. 5-8 i stanowią środki wykonawcze w stosunku do art. 13 dyrektywy 2004/39/WE.

Część regulacji zawartych w rozporządzeniu wskazana jest także przez dyrektywę 2001/107/EC Parlamentu Europejskiego i Rady Europy z 21 stycznia 2002 r. zmieniającą dyrektywę Rady nr 85/611/EWG w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do przedsiębiorstw zbiorowego inwestowania w zbywalne papiery wartościowe (UCITS), w celu uregulowania działalności spółek zarządzających i uproszczonych prospektów emisyjnych. Są to regulacje zawarte w art. 5f, stawiające przed spółkami zarządzającymi wymóg m.in.:

- stosowania racjonalnych procedur administracyjnych i procedur księgowych,
- ustalenia odpowiednich wewnętrznych mechanizmów kontroli, w tym w szczególności zasad dotyczących osobistych transakcji dokonywanych przez swoich pracowników bądź realizowania lub zarządzania inwestycjami w instrumenty finansowe w celu inwestowania funduszy własnych, zapewniając m.in., aby każda transakcja, w której zaangażowane są te fundusze, mogła być odtworzona, dostarczając informacji o jej pochodzeniu, stronach biorących w niej udział, jej charakterze oraz czasie i miejscu jej zawarcia i aby aktywa funduszy powierniczych/funduszy wspólnych lub funduszy inwestycyjnych zarządzanych przez spółkę zarządzającą były inwestowane zgodnie z regulaminami funduszy lub dokumentami założycielskimi oraz obowiązującymi przepisami prawnymi [1, art. 5f ust. 1 pkt a].

Analizując wymienione cele systemu kontroli wewnętrznej, warto podkreślić, iż cele te odzwierciedlają cele kontroli wewnętrznej przedstawione w europejskich wytycznych dla stosowania standardów kontroli Międzynarodowej Organizacji Najwyższych Organów Kontroli, INTOSAI³. Wytyczna nr 21 określa bowiem, iż celem kontroli wewnętrznej jest zapewnienie:

- oszczędnego, wydajnego i skutecznego osiągnięcia celów jednostki,
- przestrzegania zasad zewnętrznych (ustaw, rozporządzeń itd.) oraz polityki kierownictwa,
- zabezpieczenia aktywów i informacji,
- zapobiegania i wykrywania oszustw i błędów,
- jakości rejestrów księgowych oraz terminowego sporządzania wiarygodnych informacji finansowych i zarządczych [4, s. 33].

Celem przyjętego przez towarzystwo systemu nadzoru zgodności działalności z prawem powinno być zapewnienie możliwości minimalizacji skutków ewentual-

³ International Organization of Supreme Audit Institution.

nych naruszeń oraz możliwości skutecznego wykonywania przez Komisję Nadzoru Finansowego przysługujących jej uprawnień z tytułu nadzoru nad towarzystwem [9, § 24, ust. 1].

4. Realizacja kontroli wewnętrznej oraz systemu nadzoru zgodności z prawem w towarzystwie funduszy inwestycyjnych

Za stworzenie systemu kontroli wewnętrznej odpowiada kierownictwo jednostki. W przypadku towarzystw funduszy inwestycyjnych powinien być to zarząd towarzystwa, który może wcześniej zasięgnąć opinii rady nadzorczej. Zarząd dostosowuje system kontroli do rodzaju i zakresu działalności prowadzonej przez towarzystwo, w tym w szczególności rodzaju i wielkości zarządzanych przez towarzystwo funduszy inwestycyjnych. W procesie opracowywania systemu (regulaminu) kontroli wewnętrznej osoby odpowiedzialne za ten proces powinny uwzględnić miejsce rady nadzorczej w relacji do poszczególnych ogniw systemu kontroli wewnętrznej, a także ustanowić relację między projektowanym systemem kontroli wewnętrznej a systemem kontroli zewnętrznej obejmującym działalność towarzystwa i zarządzanych przez nie funduszy. Wszelkie przyjęte rozwiązania kompetencyjne pomiędzy poszczególnymi poziomami kontroli powinny przyczynić się do jej efektywniejszego działania, a także do obniżenia kosztów funkcjonowania systemu kontroli wewnętrznej. Identyczne zasady powinny odnosić się do projektowania i wdrażania systemu nadzoru zgodności działalności z prawem działalności towarzystwa.

W ramach systemu kontroli wewnętrznej w towarzystwie musi być prowadzona i aktualizowana książka procedur zawierająca wszystkie procedury i regulaminy związane z działalnością towarzystwa. Natomiast zasady przyjętego przez towarzystwo systemu kontroli wewnętrznej powinien określać regulamin kontroli wewnętrznej uchwalany przez właściwe organy towarzystwa [10, § 3-5].

Zgodnie z przepisami prawa towarzystwo jest obowiązane wydzielić w swojej strukturze stałą komórkę kontroli wewnętrznej, którą kieruje inspektor nadzoru. W przypadku towarzystwa prowadzącego działalność w zakresie zarządzania portfelami, w skład których wchodzi jeden lub większa liczba instrumentów finansowych lub doradztwa inwestycyjnego, towarzystwo obowiązane jest wydzielić w swojej strukturze komórkę ds. nadzoru zgodności działalności z prawem [9, § 25]. W uzasadnionych przypadkach czynności kontroli wewnętrznej bądź czynności nadzoru zgodności działalności z prawem mogą być prowadzone w ramach stanowiska jednoosobowego. Inspektor nadzoru podlega bezpośrednio prezesowi zarządu towarzystwa, a w przypadku gdy prezes nie został powołany – zarządowi towarzystwa, który zapewnia komórce niezależność organizacyjną umożliwiającą prawidłowe wykonywanie obowiązków.

Zgodnie z powyższymi założeniami system kontroli wewnętrznej prowadzonej w towarzystwie funduszy inwestycyjnych nosi znamiona kontroli instytucjonalnej. Jednocześnie w całym procesie funkcjonowania zarówno towarzystw, jak i zarzą-

dzanych przez nie funduszy, działa kontrola funkcjonalna, będąca następstwem wykonywania określonych zadań operacyjnych przez poszczególnych pracowników. Niewątpliwie w procesie realizacji wewnętrznej kontroli funkcjonalnej istotne znaczenie ma przyjęty system rachunkowości.

Pracownicy komórki kontroli wewnętrznej bądź komórki ds. nadzoru zgodności działalności z prawem powinni mieć zapewnione stosowne uprawnienia, środki i dostęp do wszelkich niezbędnych informacji i pomieszczeń. Osoby te nie powinny brać udziału w czynnościach będących przedmiotem kontroli, a sposób ich wynagradzania powinien zapewnić obiektywizm ich działań. Osoby te powinny także posiadać odpowiednie kwalifikacje niezbędne do realizacji nałożonych na nie zadań. Jednakże rozporządzenie nie reguluje kwestii kwalifikacji wymaganych od osób zajmujących się kontrolą wewnętrzną.

Do zakresu działania komórki kontroli wewnętrznej należą:

- ujawnianie naruszenia przez towarzystwo i zarządzane przez nie fundusze inwestycyjne obowiązków wynikających z przepisów prawa regulujących działalność towarzystwa i funduszy inwestycyjnych oraz zapobieganie naruszeniu tych obowiązków,
 - kontrolowanie przestrzegania procedur i regulaminów wewnętrznych obowiązujących w towarzystwie,
 - nadzór nad przepływem informacji poufnych i informacji stanowiących tajemnicę zawodową, zabezpieczenie dostępu do nich oraz przeciwdziałanie wykorzystywaniu ich przez osoby obowiązane w sposób niezgodny z prawem lub obowiązującymi w towarzystwie procedurami wewnętrznymi,
 - nadzorowanie rozpatrywania skarg uczestników zarządzanych przez towarzystwo funduszy inwestycyjnych oraz klientów towarzystwa, a także nadzorowanie prowadzenia rejestru skarg,
 - kontrolowanie sposobu prowadzenia ewidencji zawartych transakcji przez fundusze inwestycyjne oraz transakcji zawartych na rachunek własny towarzystwa lub zbiorczego portfela papierów wartościowych,
 - kontrolowanie prawidłowości dokumentowania źródeł będących podstawą decyzji inwestycyjnych,
 - stałe monitorowanie dokonanych przez fundusze inwestycyjne zarządzane przez towarzystwo przekroczeń i dostosowań ograniczeń inwestycyjnych, a także analiza przyczyn ich występowania,
 - badanie oraz regularna ocena adekwatności i skuteczności przyjętego systemu nadzoru wewnętrznego, jak również działań podejmowanych w celu wypełniania przez towarzystwo i zarządzane przez nie fundusze inwestycyjne obowiązków wynikających z przepisów prawa,
 - przeprowadzanie systematycznych kontroli w zakresie, o którym mowa w pkt 1-7 [10, § 4, ust. 3 pkt 1-9].
- Środki i narzędzia stosowane w celu
- ewidencji zawartych operacji,

- zapobiegania występowaniu konfliktów interesów,
- dokumentowania źródeł będących podstawą decyzji inwestycyjnych,
- sposobów przechowywania i archiwizowania dokumentów oraz innych nośników informacji związanych z działalnością towarzystwa i zarządzanych przez nie funduszy

zawarte są także w rozporządzeniu z 4 marca 2009 r. w sprawie kontroli wewnętrznej, ewidencji zawartych transakcji, zapobiegania występowaniu konfliktów interesów oraz dokumentowania źródeł będących podstawą decyzji inwestycyjnych w towarzystwie funduszy inwestycyjnych, w rozdziałach 3-6.

Natomiast do obowiązków komórki ds. nadzoru zgodności działalności z prawem należą:

- badanie oraz regularna ocena adekwatności i skuteczności przyjętego systemu nadzoru zgodności działalności z prawem, a także działań podejmowanych w celu wypełniania przez towarzystwo obowiązków wynikających z przepisów prawa regulujących prowadzenie działalności przez towarzystwo,
- doradztwo oraz bieżąca pomoc osobom obowiązanych, wykonujących czynności w ramach prowadzonej przez towarzystwo działalności, w wypełnianiu przez nie obowiązków zgodnie z przepisami prawa,
- nadzór nad przepływem informacji poufnych i informacji stanowiących tajemnicę zawodową oraz zabezpieczenie dostępu do nich,
- nadzorowanie rozpatrywania skarg i wniosków klientów oraz prowadzenie rejestru skarg [9, § 25].

Środki i narzędzia stosowane w celu realizacji zadań nałożonych na komórkę ds. nadzoru zgodności działalności z prawem regulują zarówno odpowiednie przepisy zawarte w rozporządzeniu ministra finansów z 4 marca 2009 r., jak i przepisy, które będą zawarte w rozporządzeniu ministra finansów w sprawie trybu i warunków postępowania towarzystw funduszy inwestycyjnych wykonujących działalność w zakresie zarządzania portfelami, w skład których wchodzi co najmniej jeden instrument finansowy, lub doradztwa inwestycyjnego.

Efekty prac komórek nadzoru wewnętrznego oraz nadzoru ds. zgodności działalności z prawem przedstawiane są, nie rzadziej niż raz do roku, w formie raportu z funkcjonowania nadzoru wewnętrznego i raportu z funkcjonowania systemu nadzoru zgodności działalności z prawem. Raporty te powinny zawierać m.in.: wyniki poszczególnych kontroli, informację o adekwatności przyjętych procedur kontrolnych, wskazanie środków podejmowanych w przypadkach niezgodności z przepisami prawa. Raporty te przekazywane są zarządom towarzystw funduszy inwestycyjnych, a w określonych przypadkach ich radom nadzorczym w terminach ustalonych m.in. w regulaminach systemu kontroli wewnętrznej bądź systemu nadzoru zgodności działalności z prawem. W razie wykrycia wszelkich nieprawidłowości inspektor nadzoru bądź pracownik komórki kontroli wewnętrznej powinien sporządzić raport i przekazać go zarządowi towarzystwa, a w określonych przypadkach także radzie

nadzorczej. Wszystkie dane dotyczące przeprowadzanych w trakcie roku kontroli powinny być zawarte w dzienniku kontroli [9, § 26; 10, § 5-6].

Zgodnie z art. 47 ustawy o funduszach inwestycyjnych towarzystwa funduszy inwestycyjnych wykonujące działalność w zakresie zarządzania portfelami, w skład których wchodzi jeden lub większa liczba instrumentów finansowych lub doradztwa inwestycyjnego, zobowiązane są także do:

- opracowania i wdrażania systemu zarządzania ryzykiem związanym z prowadzoną przez towarzystwo działalnością, w szczególności przez ustanowienie i wdrożenie regulaminu zarządzania ryzykiem,
- opracowania i wdrażania struktury audytu wewnętrznego związanego z działalnością prowadzoną przez to towarzystwo [9, § 27-30].

Warto podkreślić, iż pozostałe towarzystwa nie są obligowane do opracowywania i wdrażania wymienionych systemów i struktur. Nie można jednak wykluczyć, iż podmioty te podejmą fakultatywną decyzję o opracowaniu takich systemów i struktur, w szczególności struktury audytu wewnętrznego, chociażby w celu wzmocnienia ochrony swoich klientów.

5. Podsumowanie

Wprowadzone w życie regulacje prawne na pewno przyczynią się do wzmocnienia ochrony interesów uczestników funduszy inwestycyjnych lub zbiorczych portfeli papierów wartościowych oraz klientów, dla których towarzystwa wykonują usługi zarządzania portfelami, w skład których wchodzi jeden lub większa liczba instrumentów finansowych albo doradztwa inwestycyjnego, co było głównym zamiarem krajowych i unijnych ustawodawców, tym bardziej że wzmocnienie ochrony interesów uczestników rynku finansowego zyskało znaczenie w dobie trwającego kryzysu ekonomicznego i w sytuacji znacznej utraty zaufania inwestorów do instytucji finansowych.

Ponadto wzmocnienie roli kontroli wewnętrznej powinno także przynieść pozytywne skutki dla samych towarzystw funduszy inwestycyjnych, które dzięki uregulowanemu w prawie systemowi kontroli wewnętrznej staną się podmiotami bardziej konkurencyjnymi na wspólnym rynku europejskim. Jest to jeszcze bardziej korzystne z punktu widzenia specyfiki działalności towarzystw, która musiała być determinantą stworzenia określonych, przejrzystych zasad kontroli wewnętrznej. Należy także podkreślić, iż wdrożony sprawny, efektywny system kontroli wewnętrznej może przyczynić się do oszczędnego, wydajnego i skutecznego osiągnięcia celów jednostki, co w przypadku funduszy inwestycyjnych może przynosić wymierne efekty.

Wreszcie wdrożenie ustawowo uregulowanych zasad kontroli wewnętrznej powinno przyczynić się do pełniejszej integracji wszystkich systemów kontroli, jakimi objęte są towarzystwa i fundusze przez nie zarządzane.

Literatura

- [1] Dyrektywa 2001/107/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Europejskiej z 21 stycznia 2002 r. zmieniająca dyrektywę Rady Nr 85/611/EWG w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do przedsiębiorstw zbiorowego inwestowania w zbywalne papiery wartościowe (UCITS), w celu uregulowania działalności spółek zarządzających i uproszczonych prospektów emisyjnych, DzU EU L 41 z 13.02.2002 z późn. zm.
- [2] Dyrektywa 2004/39/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych zmieniająca dyrektywę Rady 85/611/EWG i 93/6/EWG i dyrektywę 2000/12/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylająca dyrektywę Rady 93/22/EWG, DzU EU L 145 z 30.04.2004 z późn. zm.
- [3] Dyrektywa Komisji 2006/73/WE z dnia 10 sierpnia 2006 r. wprowadzająca środki wykonawcze do dyrektywy 2004/39/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do wymogów organizacyjnych i warunków prowadzenia działalności przez przedsiębiorstwa inwestycyjne oraz pojęć zdefiniowanych na potrzeby tejże dyrektywy, DzU EU L 241 z 2.09.2006 z późn. zm.
- [4] *Europejskie wytyczne dla stosowania standardów kontroli Międzynarodowej Organizacji Najwyższych Organów Kontroli, INTOSAI*, NIK, Warszawa 2000.
- [5] http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/5797,jakie_jest_znaczenie_dyrektywy_mifid_dla_inwestorow.html (pobrano 3.03.2009).
- [6] <http://samorząd.infor.pl/finanse-publiczne/audyt-kontrola/84660,Jakie-funkcje-pelni-kontrola-wewnetrzna-i-audyt-wewnetrzny.html> (pobrano 20.03.2009).
- [7] Kalota H., *Kontrola wewnętrzna w firmie*, „Monitor Rachunkowości i Finansów” 2006, nr 8.
- [8] Kałużny S., *Nadzór i kontrola w przedsiębiorstwie*, Centrum Szkoleniowo-Wydawnicze Kwantum, Warszawa 1997.
- [9] *Projekt z dnia 19 sierpnia 2008 r. rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie trybu i warunków postępowania towarzystw funduszy inwestycyjnych wykonujących działalność w zakresie zarządzania portfelami, w skład których wchodzi jeden lub większa liczba instrumentów finansowych lub doradztwa inwestycyjnego*. <http://www.mofnet.gov.pl/index.php?const=6&dzial=645&wysw=14&sub=sub14>, (pobrano 20.03.2009).
- [10] Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 4 marca 2009 r. w sprawie kontroli wewnętrznej, ewidencji zawartych transakcji, zapobiegania występowaniu konfliktów interesów oraz dokumentowania źródeł będących podstawą decyzji inwestycyjnych w towarzystwie funduszy inwestycyjnych, DzU 2009 nr 45, poz. 364.
- [11] *Standardy kontroli wydane przez Komisję Standardów Kontroli Międzynarodowej Organizacji Najwyższych Organów Kontroli, INTOSAI*, NIK, Warszawa 2000.
- [12] Ustawa z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych, DzU z 2004 r. nr 146, poz. 1546 z późn. zm.
- [13] Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi, DzU z 2005 r. nr 183, poz. 1538 z późn. zm.

INTERNAL CONTROL IN AN INVESTMENT COMPANY

Summary

The aim of the paper is to present the changes that occurred in internal control of an investment company after amendment to the Act of Investment Funds in 2008 and issuing other executory provisions. In the first part of the article the changes in art. 48 of the Act of Investment Funds concerning internal control are described. In the second part the author presents the main aims of internal control and compliance function. The last part characterizes the methods, conditions and range of the internal control and compliance function pursuant to the Polish and European regulations.